

FOLK OG LAND

NR. 20 — 15. ÅRGANG

LØRDAG 1. OKTOBER 1966

LØSSALG 1 KRONE

Direktør Edquist om Bonniers spill i Sverige

OG ET PORTRETT AV «NAZIAVSLØREREN»
I EXPRESSEN, MICHANEK

Vi har tidligere ved flere anledninger omtalt den sak som til å begynne med ble kalt den svenske «nazi»-affæren», men som etterhvert utviklet seg til å bli EXPRESSEN-skandalen. Direktør Carl G. Edquist, som har tatt seg av Björn Lundahls sak og som er hans juridiske rådgiver, er ellers en mange-sidig herre som går løs på uretten hvor han finner den. Han sender i den sammenheng ut en publikasjon «— SED SAEPE CADENDO» (etter et latinsk sitat: «Dråpen uthuler stenen, ikke ved sin tyngde, men ved stadig å falle.») Og denne publikasjon er i sannhet fryktet av folk som ikke har rent mel i posen. Direktør Edquist har sendt ut denne publikasjon i flere år, og den har altså i og for seg intet med EXPRESSEN-skandalen å gjøre, selv om siste nummer av publikasjonen naturligvis i stor grad er viet

denne. STOCKHOLMS-TIDNINGEN hadde for noen år siden en stor omtale av Edquists publikasjon og skrev i den sammenheng bl. a.:

«Det är svårt att förstå hur dessa i Sed saepe närmast anklagade skall kunna förhålla sig passiva och inte vidta åtgärder för att visa att påståendena och handlingarna är osanna.

Skrifternas innehåll är redan nu i var mans mun i ämbetsmannavärlden och de direkta utmaningarna — för sådana är det — torde knappast av de utsatta längre kunna avfärdas med tystnad.

Det skal bli interessant att se vad som händer kring Sed saepe i fortsättningen.»

Den som kjenner litt til nydemokratiets spilleregler, vet at det ikke kommer til å hende noe, at de angrepne later som ingenting år ut og år inn når det gjelder de

Karl Otto Bonnier, Forlagshuset Bonniers grunnlegger.

groveste beskyldninger, for så å kaste seg over angriperen når det gjelder en liten bagatell han kanskje ikke har full dekning for. Med velvillig hjelp av nydemokratiets påtalemyndighet, som da finner ut at «almene hensyn» plutselig krever ofentlig inngripen.

Så kommer vel også det siste nummer av SED SAEPE, nr. VI til å passere upåttalt i det Sverige hvor alle myndigheter løp bena av seg av lutter frykt og bekymring for at «nazisten» Lundahl slik EXPRESSEN påstod skulle gjøre statskup med sine gjenpluggede og registrerte dekorasjonsvåpen! Og dog er det hardt kost Edquist serverer samfunnsstøtter av alle arter.

Blant annet redegjør han for hvorledes sosialdemokraterne kom til makten i Sverige og starter da med Kreuger-affæren. Han slår bl. a. fast overfor Riksdagsrepresentantene, som han retter sin artikkel til:

«Ni ser härav, ärede Riksdagsledamöter, att det ingalunda var folkeviljan, som socialdemokratin hadde att stödja sig på, när dess första regering bildades. Det var Bonniers og Enskilda Bankens kalkyle samt hållbarheten av dessa som utgjorde grunnen för Sveriges första «arbetarregering».

Storfinansens fikk riklig tack for sin möda. Den hetsjakt, som igångsattes mot Kreugermännen, saknar sitt motstycke i ohe-

(Forts. side 7)

Til belysning av det store forræderi

ELLER VAR DET DET AVGRUNNSDYPE ENFOLD?

Da annen verdenskrig tok sin begynnelse høsten 1939, avga som kjent den norske regjering en høytidelig erklæring om absolutt nøytralitet. Denne erklæring hadde ikke bare adresse utad til de krigførende makter, men også innad til det norske folk. Hadde dette folk dengang fått en anelse om at regjeringens erklæring var den rene svindel og at man i virkeligheten satte både freden og fremtiden i fare ved en uansvarlig og uøytral politikk, ville det reist seg et ramaskrik fra dette folk som partipolitikerne i Stortinget samtidig også hadde umyndiggjort ved i strid med grunnlovens bestemmelser å forlenge sin egen funksjonstid slik at de bibeholdt sine mandater også i året 1940 — skjebneåret i norsk historie.

Det bør nu en gang for

Utenriksminister Kobi.

alle bringes klarhet over hva det egentlig var som foregikk da visse politikere og andre i ly av den falske nøytralitetserklæring spilte under dekke med det britis-

(Forts. side 2.)

Bilde 1: Angis å forestille K. G. Michanek og Eric Sjöquist i Carlbergstiftelsens lokaler. Bildet er en forfalskning, for det er arrangert og fotografert i den svenske sikkerhetstjenestens lokaler.

Bilde 2: Angis å forestille Björn Lundahl i Ku Klux Klan-drakt. Bildet er en forfalskning. Michanek har fotografert sin «agent» Göran Granquist.

Til belysning - -

(Forts. fra side 1.)

ke krigsparti og brakte Norge inn i krigen.

Vi har tidligere ved en rekke anledninger berørt dette spørsmål og det later til å være liten tvil om at for eksempel Hewins har rett når han meget sterkt antyder at det forelå en avtale — eller iallfall en stilltende overenskomst mellom Nygaardsvoldregjeringen og den britiske regjering. For vår del er vi imidlertid tilbøyelig til å tro at både statsminister Nygaardsvold og utenriksminister Koht i denne sak nærmest handlet av uforstand, selv om vi nok synes at også den er temmelig forbrytersk, mens de virkelige trådtrekkere brukte dem i sitt eget spill. Her skal vi bare bringe noen nye sitater som kan bidra til å avsløre det som før eller senere må frem i dagen hvor ubehagelig det enn må være for de ansvarlige og kanskje deres eftermæle siden de fleste av dem jo nu er vandret bort.

På Norsk Kunstforlag er det under hovedredaksjon av Niels Jørgensen og «norsk redaksjon» av Hans Vatne kommet et verk som heter «5 års kamp for friheten.» (Bok II) Undertittel «Norden i flammer». Fra dette store verk siterer vi da (uthevelsene er våre):

«...I britisk og fransk presse ga episoden i Jøssingfjord opptakten til en langt skarper kritikk av norsk nøytralitetsvern og nøytralitetspolitikk. F.eks. krevde den da nylig avgåtte britiske krigsminister, Hore Belisha, i to avisartikler, at Storbritannia nå omgående måtte skaffe seg støttepunkter på norskekysten. Også her gjorde baktanker seg gjeldende. Man ville gjerne provosere tyskerne til å angripe Norge, og ønsket derfor å vekke så mye mistanke som mulig når det gjaldt egne hensikter.

...I Norge følte man det litt vanskeligere å ta standpunkt da de allierte den 2. mars 1940 ba om fri gjenomgang til Finland, og samtidig tilbød seg å «sikre» byene Stavanger, Bergen og Trondheim, altså besette dem. Utenriksminister Koht mente man måtte avslå, men det var ikke full enighet i regjeringen, og Kohts forslag ble først enstemmig vedtatt da Nygaardsvold truet med, at han ellers ville gå av. Utenrikskomitéen sluttet opp om Koht, men også her gjorde visse betenkeligheter seg gjeldende, ikke minst hos formannen, stortingspresiden-

dent C. J. Hambro. Innen regjeringen diskuterte man spesielt hva Norge skulle gjøre hvis vestmaktene gikk til aksjon uten norsk samtykke. Koht var av den oppfatning, at man i så fall skulle nøye seg med å protestere og ikke gjøre motstand med våpenmakt. Han motiverte det med at Norge i alle fall måtte sørge for ikke å komme med på den gale side.

Det var planene om en aksjon fra vest som ga den norske utenriksminister anledning til å presisere et slikt standpunkt. Men dette ble også avgjørende (for ham — vår bemerkning) da aksjonen fra syd ble satt igang en måned senere.

...Norges utenriksminister hadde ikke noen lett oppgave i april dagene 1940. I sterkere grad enn noen andre befant han seg mellom dobbelt ild ved stormaktenes oppmarsj mot nordflanken. En kano-nade av rykter og kjensgjæringer fortalte om tyske forberedelser som kunne være rettet mot Norge. Og samtidig lot de allierte det press og den provokasjon de hadde holdt gående vinteren gjennom, kulminere i den britiske mineutlegging den 8. april. Dr. Halfdan Koht som forlengst hadde vunnet internasjonal ry som historiker, skulle ha de best mulige forutsetninger for å bevare overblikket i en slik situasjon, men i de siste dagene før det for alvor brøt løs, kanskje spesielt den siste kvelden, var det som om han var kjørt fullstendig trett. Han har selv åpent erkjent det med ordene: «Noe må ha klikket i min hjerne den kvelden.» De alliertes forsøk på å lokke fram tyskerne, distrahererte Koht, så han overså, at de allerede var på vei. Også den norske regjering var mest opptatt av mineutleggingen. (Men noen utnyttet den behendig! Vår bemerkning.)

... Ved middagstid 8. april 1940 hørte innbyggerne i Lillesand to voldsomme eksplosjoner. Politifullm. i Lillesand, Niels Onsrud, var en våken ung mann. Han allarmerte først admiralen og siden generalen i Kristiansand. Men ingen ville til å begynne med ha noe med saken å gjøre. Generalen mente det var en marinesak, og admiralen påpekte at den nå var henlagt til landjorden. Etter han på egen hånd fikk avvæpnet de 130 tyske soldater, fikk Onsrud de militære instanser til å underrette Forsvarsdepartementet i Oslo.

... Den 8. april om ettermiddagen holdt Stortinget hemmelig møte og her ga

Erhard og Det tredje rike

Vi nevnte i en leder i forrige nummer at Erhard ikke alltid hadde stilt seg så avvisende til det som foregikk i Det tredje rike. La oss gjen-gi litt av hva han skrev i mars 1933 — altså etter Hitlers maktovertagelse om temaet nasjonaløkonomi i bladet «Die deutsche Fertigware» (Hefte 2, 1933):

«Ett er iallfall sikkert. Liberalismens og den tøy-løse (freizügige) individualismes tidsalder er forbi. Den oppfatning at disse økonomiske prinsipper først og fremst har til opp-gave å forsyne menneskene med materielle goder er idag overvunnet ikke bare i Tyskland. Aldri ville heller den retningsgivende setning «Fellesnytte går foran egen nytte» ha kunnet finne så sterk og ved-varende gjenklang hvis det hadde vært sant eller bare ble trodd at individets fri utfoldelse og dets streben etter rikdom, lykke og anseelse også borget for det heles harmoni og interessenens utjevning —. Vi vet at sosialismen med sin klassekamp ikke kunne overvinne den økonomiske liberalisme fordi den er et skudd av samme rot, fordi den anerkjenner liberalismens bevegelseslover og ville gjøre bruk av dens mål. Slik forstått er det riktig at sosialismen bygget på liberalismens grunnvoll —.»

Mens Erhard altså godkjente Det tredje rikets økonomiske politikk, forkynte han det motsatte evangelium i den bundesrepublikanske periode som ligger bak oss — inntil nu nylig påny liberalisme og sosialisme. Er det kanskje mulig at han påny faller tilbake til de gamle forestillinger?

D. A.

forsvarsminister Ljungberg en kort meddelelse om senk-

(Forts. side 8)

Arkitekt

HUSTAD

Bærumsvn. 5 — Ø. Ullern
Telefon 55 61 29 — Oslo

Vask, maling,
tapetsering,
mønstermaling
RIMELIG

1. KLASSES FAGMANN

— Telefon 26 55 30 —

Merkelig jøssingmentalitet

Dagens selvbevisste Tyskland takker — på engelsk!

På forsommeren i år ble vår by vitne til stor virak overfor tyskere under et besøk av tyske krigsskip. Kommunal lunsj med utveksling av taler, sightseeing, fotballkamp og en meget velvillig presse på toppen av det hele.

Tyskerne kvitterte elskverdigheten med bevertning til inviterte bynotabiliteter samt publikumsbesøk ombord.

Etter avreisen takket tyskerne for seg i pressen. På — engelsk!, men dem om dette brudd på tysk nasjonalfølelse.

Jøssingene trekker altså nå et glemselens slør over sitt tidligere hat overfor tyskerne, over disses konsentrasjonsleirers plager og tap av menneskeliv, over sitt eget krav til dem om betaling for utvist norsk patriotisme. Over uttalelser storjøsingen, Max Manus, ytret nylig i et intervju i NRK angående en påtenkt tysk film fra okkupasjonstiden i Norge. Uttalelser som gikk ut på at Manus ikke hadde noe å innvende mot en slik film eller fant noe merkelig ved et slikt tysk foretagende! En fristes til å si med salig Obstfelder: «Jeg tror jeg er kommet på en feil klode.» Og blant et feil folk.

Hvis dette glemselens slør har sitt utspring i edel høysinnethet overfor sin tidligere angivelige fiende, måtte alle glede seg over det.

Men i så fall, burde ikke en slik høysinnethet først og fremst vært viet deres egne landsmenn, oss quislinger? Især etter alle de sannheter som er dukket opp etter 1945 og til vår fordel?

Burde ikke denne skjevhet med de stadige hyldester til tyskerne få sin motpol i omfavnelser av også egne landsmenn slik at vi norske igjen kan bli et folk?

Hvis et slikt initiativ ikke snart blir tatt, vil intet slør kunne dekke de oppheltede

jøssingers virkelige karakter, en karakter som ikke kan ha noesomhelst med høysinnethet å bestille.

Det skulle også være på høy tid at vår motpart, NRK inkludert, blir klar over hvor stor prosent vi tidligere medlemmer av Nasjonal Samling sammen med våre familier, våre venner og bekjente, utgjør av det norske folk.

A. H.

Den karakterløse statsmann og Nemesis

W. Churchill uttalte i et åpent brev til Times i 1938:

«Hvis England skulle bli ut-satt for en nasjonal ødeleggelse, ville jeg be til Gud om at han måtte sende oss en mann med åndsstyrke og vilje som Adolf Hitler.»

Bare et år senere i radiotale til det engelske folk:

«Denne krig er en engelsk krig, og dens mål er Tysklands tilintetgjørelse.»

I tillegg hertil hans radio-uttalelse om at han ville alliere seg med selve djevelen om nødvendig, for å få knust Tyskland.

Som W. Churchill redet ligger idag, — ikke bare et sønderlemmet Tyskland, — men også et sønderlemmet britisk imperium, og et England nedsunket i bunnløs gjeld.

ABH

Ekte C. J. Hambro:

— Av alle engelske slekter har ingen fått flere millioner fra Amerika enn familien Churchill, og ingen har trengt det mer. — Den 7. hertug av Marlborough var gift med en datter av markien av Londonderry; hun var en begavet, myndig og herskesyk dame som dyrket sin yngre sønn Randolph og var umåtelig ærgjerrig på hans vegne. Han hadde som alle churchiller en smidig og giftig tunge og temmelig slette manerer.

(C. J. H. i Aftenposten — Søndagssidene 19/5 1962.)

Vi

er best stillet. Våre fiender behersker agitasjonsmidlene og har makten. Men vi har retten.

C. B.

TANNLEGE MAAMOEN

Hansteensgt. 2

Tlf. 44 43 33

FOLK OG LAND

UAVHENGIG POLITISK PUBLIKASJON

Redaktører:

ODD MELSOM, ansvarlig

ALEXANDER LANGE

Farveblindhet?

Så er det dukket opp en ny «nazist» igjen! Vi leser i VERDENS GANG at «Nazisten Vorster (er) valgt» til statsminister i Sør-Afrika etter den myrdede Hendrik Verwoerd. Hans «nazisme» består såvidt vi forstår i dette at han som en nasjonalsinnet boer ikke hadde tilgitt England boerkrigen og dets innføring av konsentrasjonsleire for boerkvinner og barn. Han ønsket derfor tysk seier i verdenskrigen og nederlag for England og arbeidet for at Sør-Afrika skulle holde seg utenfor krigen. Da general Smutts allikevel engasjerte det gamle boerland på Englands side, ble Vorster puttet i interneringsleir. Til dette synderegister føyer den borgerlige (!) norske presse at han er «en innbitt anti-kommunist».

Og det er vel her vi egentlig er ved sakens kjerne både når det gjelder Vorsters «nazisme» og den «fascisme» eller «nazisme» som er blitt påduttet så mange bra folk opp gjennom årene.

Det var kommunistene som fant på dette propagandatricket i tredveårene, og det varte ikke lenge før de fikk de unnfalende borgerlige partipolitikere og pressefolk med i hylekoret. Enhver som viste aktiv vilje til å bekjempe kommunismen med samme midler som den selv søkte å erobre samfunnsmakten, ble straks stemplet som «nazist» og dermed gjort ansvarlig for både ekte og oppdiktede grusomheter som de rent nasjonale anti-kommunistiske partier i Italia og Tyskland begikk under press av krig og kamp med kommunistiske kupmakere.

Det er som sagt mangan en bra og tapper mann som er blitt stemplet slik fordi de på nasjonalt grunnlag tok opp en virkelig kamp mot den snikende kommunistiske fare da borgerskapet avfant seg med å være på stadig tilbaketog. Det gjelder vår egen Quisling og hans tilhengere, og det gjelder til og med mange som i tide karret seg ut av denne tofrontskrigen og idag er aktet og æret og lønnet med høye stillinger etter «omvendelsen» fra aktiv til borgerlig anti-kommunisme.

Det er synd at ellers forholdsvis fornuftige organer som for eksempel FARMAND og MORGENBLADET ikke forstår dette, men fortsetter å spille med de kort kommunistene lot dele ut i tredveårene. Ja, førstnevnte er blitt så forvirret at det til og med for ramme alvor hevder at kommunisme og «nazisme» er ett og det samme! Og med «nazisme» mener da det også nasjonale anti-kommunistgrupper som for eksempel NASJONAL SAMLINGS medlemmer.

La oss da minne om en av de menn som FARMAND selv hyldet i sin tid, det elskede Storbritannias forhenværende premierminister Macmillan. For han er også blitt stemplet som «nazist» og følgelig i FARMANDS øyne også kommunist! I en anmeldelse av Colin Welch i THE DAILY TELEGRAPH av Harold Macmillans bok «Winds of Change, 1914—1939» slår anmelderen fast at også dette konservative FARMAND-ideal var en slags «fascist». I 1931 var han, som han selv sier i boken overbevist om at «strukturen i det kapitalistiske samfunn i dets gamle form var brutt sammen — Det hadde utviklet seg noe som lignet en revolusjonær situasjon». Og anmelderen sier at «denne diagnose — delte han med (en så beryktet «fascist» som) Sir Oswald Mosley». Og etter å ha redegjort for Macmillans syn på samfunnet, spesielt da den økonomiske side, slår han fast at «alt dette har en forbausende

«Quisling — profeten som ikke ble æret»

Hewinsoversettelsen kommer i slutten av oktober.

Ved henvendelse til Store Bjørn Forlag får vi opplyst at oversettelsen til norsk av den britiske publisist Ralph Hewins' meget omdiskuterte bok «Quisling: Prophet without Honour» vil foreligge i slutten av oktober måned. Tittelen blir «Quisling — profeten som ikke ble æret». Det blir en pocketutgave og prisen blir kr. 20,—.

Boken kan bestilles allerede nå i FOLK OG LANDS BOKTJENESTE, som vil sende ut de bestilte bøker i den rekkefølge bestillingene innkommer. Ved forskuddsbetaling av beløpet blir prisen altså kr. 20,— pluss porto kr. 1,30. Skal boken sendes mot oppkrav, kommer oppkravsgebyr i tillegg. Vår postgirokonto er 1 64 50.

likhet med Mussolinis korporative stat — —

Og Hugh Trevor-Roper er enda tydeligere i sin anmeldelse av boken i THE SUNDAY TIMES. Han forteller at Macmillan «nearly joined the 'New Party' of Sir Oswald Mosley» som også Quisling i sin tid hadde samarbeide med. Altså en aldeles perfekt «fascist» eller «nazist» — etter behag — og i FARMANDS øyne dermed altså nærmest «kommunist» også.

Vel, de fleste vil vel være klar over at FARMAND må være temmelig farveblind når det ikke kan se forskjell på kommunismen og dens motpol og aktive bekjemper rundt i landene, det som etter kommunistisk oppskrift kalles snart «fascisme», snart «nazisme».

Det ville imidlertid være heldig om bladet også selv oppdaget det før dets bidrag til denne og andre former for kommunistenes kamp har ført til at alle anti-kommunistiske krefter både i vårt eget land og i andre er blitt helt utryddet eller uskadeliggjort. Det ble jo også gjort en drabelig innsats i så måte i 1945, og det i patriotismens misbrukte navn!

Tannlege

MARTIN KJELDÅS

Hansteensgt. 2

Tlf. 44 75 54

HANS EGEDE NISSEN:

Profeten uten ære og profeten med æresbolig

Det var på Hadeland i det Herrens år 1948 ut på høsten. Åkrene stod gule og fagre av fullmodent korn, her og der rikset og durtet en dinosaur av en teknisk vidundermaskin, skurtresker kallet, uhyggelig på åkrene.

Var en ute og gikk i høstværet fikk en plutselig opplevelse at sannheten av det gamle ord «Alt godt kommer ovenfra» tør være relativt. Der kom en fremmed fugl flygende, en eller annen Piper Club, sydfra og strødde på sin flukt en masse papir som dalte ned i hodet på de gode hadelendinger. Det var et valgmanifest og blant godbitene i dette var en artikkel med tittel «Russeskrek». Det var et referat av HM kong Haakon VII's radiotale fra katakombene i London 26. oktober 1944. Det hele er panegyrikk til Sovjet og ender slik: «Det er hver nordmanns plikt å yte våre sovjetrussiske allierte størst mulig støtte.»

Hva skyldtes denne frontforskyvning? Pipen hadde jo en annen lyd i 1940. Ved statsakten i Trondheim 10. juni, undertegnet forsvarssjefen general Ruges målsmann, senere general Roscher Nielsen, etter ordre fra kongen og regjering på en art militærallianse med general Falkenhorst og den tyske vernemakt om forsvaret av Finnmark.

Resultatet av denne russeskrek fra kongens og regjeringens side finner vi i avtalen av 10. juni 1940 om betingelsesløs kapitulasjon, nærmere bestemt romertall VII i denne overenskomst, som omhandler demobilisering av de norske tropper i Finnmark. Her står å lese noe som selv Riste og Skodvin bør lese innenat: «Unntatt er to bataljoner og ett batteri i Øst-Finnmark. Inntil grensevakt (mot sovjet) er endelig ordnet, skal disse som hittil ha vakten under befaling av fylkesmannen i Finnmark —.»

«Russeskrekken» var ganske visst ikke minket etter ikke-angrepspakten av 1939 mellom Ribbentrop og Molotov, heller tvert imot.

Når Quisling etablerte sin regjering 9. april 1940 om kvelden, var det prinsipielt ut fra samme forstands- og følelsesmessige standpunkt som generalissimus Ruge inntok 10. juni 1940 og som denne i brev til legasjonen i Stockholm gav eksakt og pregnant uttrykk for på følgende oppsiktsvekkende vis: «Jeg (Ruge) frykter for at

Russland kan rykke inn i Norge.»

Dette brev er datert 12. juni 1940. Ved underhandlinger 11. juni 1940 ble nemlig avtalen mellom de to overkommandoer korrigeret vedrørende romertall VII i kapitulasjonsakten i Trondheim, undertegnet av senere general Roscher Nielsen på vegne av kong Haakon VII, regjeringen Nygaardsvold og forsvarssjefen general Ruge. Denne herre skriver forøvrig i KRIGENS DAGBOK II, side 15—16 følgende, som støtter Quisling: «Offisielt er det (Norge) med sin kapitulasjon nøytralt og ute av krigen.»

Quisling hadde altså presis og nøyaktig samme syn på saken som konge, regjering og forsvarssjef. Grunnen var «russeskrek» kort og godt etter Sovjets overfall på Finland i 1939—40. Så grunnene var relevante.

For dette sitt prinsipielle syn ble Quisling henrettet på Akershus som profet uten ære, mens generalissimus Ruge fikk æresbolig på Høytorp fort i Østfold og en gate i Oslo får navnet Johan Nygaardsvolds gate.

Kan forvirringen bli større og uretten mer skrikende?

Der og her

I pressen verden over — og ikke minst her i Norge — stiger der jammerhyl mot himmelen over de kinesiske «rødegardisters» herjinger i kulturens navn. Vi hører med gru om hvorledes de kaster de gamle kulturens mestre som Beethoven og Mozart på skraphaugen.

Meg synes det å være en stor likhet mellom «rødegardistenes» fremferd og «de seirende norskes» fremferd mot NS-folk. Man skal bare bytte om Beethoven og Mozart med Wagner og Sinding og etpar andre komponister. Og verre gikk det med kirkeminister Skancke enn med nonnene i Peking —.

Men, gråt AFTENPOSTEN og de andre norske dagsaviser dengang?

P. L.

DAGLIG FRISKE BLOMSTER

Blomsterforretning

SYNNØVE LIE

Kranser til alle priser

Frognerveien 30, Oslo

Tlf. 44 22 30

Krigføeringsproblemet 1940–1945

En redegjørelse bygget på kjensgjerninger og solide kilder av avdøde major og byråsjef i Forsvarsdepartementet Finn Kjelstrup

4.

Samtidig med hovedavtalen i Trondheim ble det avsluttet **lokal kapitulasjonsavtale** for «Den norske nord-armé» med general Dietl ved fronten i Nord-Norge. I sistnevnte avtale (pkt. 2) er presisert at den omfattet også marinen og luftvåpnet. Ob.ltn. Wrede-Holms anbeførelse i skriv til riksadvokaten (2/1 1948) om at fortsatt krigføring var forutsatt — og av ham på forhånd meddelt general Dietl — er uten betydning, da intet er anført herom i avtalen. Anbeførelse måtte i tilfelle også være foretatt i hovedavtalen, men var selvsagt helt uforenlig med dennes innhold. Det er forøvrig tvilsomt om en sådan beskjed med rette kunne gis, jfr. Innst. O/IX/49, side 35: «Generalstabens offiserer var vel også til en viss grad ukjent med regjeringens planer hva den fremtidige krigføring angikk. **Det var jo også regjeringen selv** for så vidt, idet planene var avhengige av de muligheter som i fremtiden ville foreligge.» I U. K. II, s. 56 er mer bestemt anført at «Generalstabens offiserer var i villrede om Regjeringens planer.» Det foreligger intet offisielt om noe direktiv fra regjeringens side om fortsatt krig, og de fastsatte og aksepterte kapitulasjonsbetingelser vidner minst av alt om at sådan hensikt forelå. Den uvisshet som faktisk rådet er senere bekreftet fra regjeringshold (se side 24). Det er allikevel hevdet at Norges statlige krigføring fortsatte tross kapitulasjonen, og etterkrigsoppgjøret har vært basert på denne påstand.

Den alminneligste begrunnelse for krigføeringspåstanden er at Kongens og regjeringens proklamasjon av 7/6 1940 (U. K. 2, s. 311—312) hevdes å tilkjennegi hensikt om fortsatt krig. Dette er imidlertid ikke tilfelle*). I statsrådvedtaket av 7/6 1940 (U. K. 2, s. 309—310) er anført: «Under disse forhold vil det være håpløst for Norge å fortsette krigen.» Regjeringens fremtidige oppgaver i proklamasjonen angitt å være «å opprettholde den lovlige regjeringsmakt for Norge» samt å være vern om «landets og folkets politiske rettsgrunnlag.» «Det norske

Storting står sammen med konge og regjering i denne kamp,» — **altså en kamp med åndelige og politiske våpen**).**

*) General Ruges proklamasjon (U. K. 2, s. 312—313) — som det også har vært henvist til — sier heller intet om fortsatt krigføring. Det er på det rene at generalen personlig mener at man fra norsk side *bør* hevde at det fortsatt var krig. Det er imidlertid regjeringens holdning og den tyske oppfatning av den «betingelsesløse» kapitulasjon som her er avgjørende, jfr. side 15, anm. 1. General Ruge anfører i sin proklamasjon at «nordmenn» deltok ved «andre fronter». Dette er selvsagt ikke ensbetydende med statlig norsk krigføring. Disse «andre fronter» ble etterhvert til «begge fronter». Den norske overkommando utarbeidet forøvrig selv et utførlig forslag datert 24. juni 1940 til norsk-tysk militært samarbeide i N.-Norge, bl. a. med utkast til bestemmelse om fortsatt opptjening av militær ansiennitet for deltagende norske befalingsmenn. (Offentliggjort av Sverre Hartmann i «Dagbladet» 30/6 1953.) I forslaget var anført bl. a.: «Antatte frivillige... blir foreløpig plassert ved tropene i Øst-Finnmark, dels ved de øvrige avdelinger i 6. divisjon. Senere skal det om mulig treffes en ordning, slik at frivillige ved grensepolititroppene... også kan bli antatt ved de øvrige regimentet i hæren»... *Ifall ordningen med grensepolititropper blir permanent (etter den 1/10 1940)...*»

Dette forslag fra det norske forsvars høyeste ledelse utelukker muligheten av norsk forutsetning om fortsatt krig mot okkupanten. Generalen må følgelig ha renonsert på å gjøre sitt ønskesyn gjeldende, og sluttelig ha akviessert ved det tyske syn på saken, og

endog trukket for vidtgående konklusjon av dette. Den 27. juni ble det norske hovedkvarter oppløst, og ledelsen av grensebevoktningen som allerede fra 11. juni i realiteten var tysk (om enn kamuflert) således offisielt overtatt av okkupanten. Men først i oktober måned 1940 var avløsningen av de norske avdelinger (2 bataljoner og 1 batteri) fullført.

Angående kapitulasjonen i Frankrike, hvor en demarkasjonslinje ble fastsatt, har gen. Ruge i «Krigens dagbok», bind II, side 15/16 skrevet bl. a.: «Offisielt er landet i og med sin kapitulasjon nøytralt og ute av krigen.»

**) Et annet inntrykk har man riktignok fått av en sirkulærskrivelse fra Riksadvokaten til domstolene om denne proklamasjon. I sirkulæret var ordet «selvstendighetsliv» ombyttet med selvstendighetskrig». Denne skrivelse var i lengere tid (ca. 2 år) bestemmende for domstolenes oppfatning av forholdet.

Bilag 2.

FORSLAG av 3/6 1940

fra den norske regjering til minnelig overenskomst med Tyskland, gjennom den svenske utenriksminister.

«Med det formål å spare Nord-Norge for krigsødelegelser er den norske regjering og den tyske blitt enige om:

1) Der blir avtalt en grense mellom den del av Norge, som den tyske regjering i denne stund har makt over og den del, som den norske regjering fremdeles i denne stund har under sin ledelse.

(Forts. side 8)

MED EN SOVJETSOLDAT I VERDENSKRIGEN

For FOLK OG LAND av armeneren Jerwand Dshanian.

Uventet nedlegging av hele arbeidsleiren.

Så inntrådte en helt uventet forandring i arbeidsleiren, for plutselig en dag kom tyskerne med beskjed om å forlate denne arbeidsleiren og flytte til Kertsj. Denne plutselige forandring som meldingen medførte sjokkerte alle oss krigsfanger, for det gikk rykter om at vi skulle til en stor fangeleir hvor forholdene skulle være adskillig dårligere enn her.

Vi hadde fått kontakt med de sjåførene som med sine lastebiler hadde hentet sten på arbeidsplassen. Gjennom dem hadde vi krigsfanger fått hjelp til ekstrarasjoner. Sjåførene, som for det meste selv var krigsfanger, mottok ordre fra de mer liketille tyske sjåfører som under sitt arbeide kom i forbindelse med sivilbefolkningen og derfor kunne drive en slags byttehandel ved siden av. De mottok sigarettpakker fra krigsfangene og leverte tilbake brød, ost og hjemmebreint vodka.

Jeg selv ble tilrådet av tyskerne å gi en opptreden i det kjente tyske sirkuset «Sarasaki». Og leirvokteren Walter fortalte meg en hel del om dette sirkuset. Det var et førsteklasses sirkus, forsikret han meg, og var mer enn villig til å hjelpe meg til å kunne få opptre der. Walter hadde allerede sendt et brev til Tyskland for å undersøke muligheten av å få meg oversendt til Tyskland. Imens gikk jeg omkring i spent forventning om hvorvidt jeg en eller annen gang kanskje ville få anledning til å opptre i det påståtte berømte sirkus «Sa-

rasani» som tyskerne og da naturligvis Walter skrøt så av.

Men til tross for den velvilje som hersket mellom tyskerne og oss krigsfanger fant stengrubens overkommando altså at hele gruben skulle nedlegges og dermed hele arbeidsgjengen av krigsfanger reorganiseres. Som et varsel om dette kunne vi iaktta besynderlige forandringer i leiren. Selve leirsjefen Max hadde dagen i forveien dratt avsted til Kertsj og en god del av verktøyet manglet på arbeidsplassen, det ble samlet inn og lagret i verktøylageret.

Selv til det siste var imidlertid tyskerne vennlig innstilte overfor oss fanger. Bare en time før oppbruddet fant sted delte de ut matrasjoner som vi kunne benytte oss av under reisen. Hver av fangene fikk utlevert et helt brød, dertil smør, ost og den uunnværlige tyske pølse og dessuten hermetisk middagsmat, alt av tysk produksjon. Tonen i deres samtaler med oss var også meget vennlig og imøtekommende, og de forsikret oss at det hele var bare en liten pause under forandringer som skulle foretas på arbeidsplassen og vi var derfor snart ventet tilbake.

Leirvokteren Walter sa meg at han ventet hver dag på brev fra Tyskland angående et mulig engasjement i det «verdensberømte» sirkus «Sarasaki». Så snart han hadde mottatt et positivt svar, skulle han underrette meg og sørge for at jeg fikk reise til Tyskland for der å kunne opptre i sirkus «Sarasaki».

Under våre overveielser om de forestående forandringer, falt det vanskelig for oss fanger å forstå den virkelige årsak til leirens oppløsning, heller ikke fikk vi vite hvorfor vi skulle overføres til en større fangeleir. Men vi måtte nu forlate denne leiren enten vi ønsket det eller ei. Og for oss fanger var det smertelig å måtte bryte opp etter et forholdsvis langt opphold her, som tross alle vidervedigheter hadde formet seg nokså trivelig. Vi mente å ha fått selv tyskerne til å opptre humant overfor oss.

Og dermed sa vi meget mot vår vilje farvel til den første arbeidsleir hvor vi sovjet-krigsfanger i løpet av en tid på vel to og en halv måned hadde gjort nærmere bekjentskap med der

(Forts. side 6)

Høyesterett i Salisbury:
Smith-regimet er ulovlig

Kabinet' Fr I L (John I. hystere) for at Sn men tross'

Rhodesias høyesterett godkjenner de facto Ian Smiths regjering

mandag

ten som «me-an kom ikke tske et hans i har»

SALISBURY (NTB-Reuter): — Høyesterett i Rhodesia erklærte fredag at forfatningen av 1965 og statsminister Ian Smiths regime er ulovlig, men fastslo samtidig at regimet er landets eneste effektive styre.

Høyesterett fastslo videre at den støtter de tiltak Ian Smiths regjering har satt ut i livet — som de nye unntagelsesforholdsregler — for å opprettholde lov og orden og et godt styre. Standpunktet er diktert av hensynet til hva som er nødvendig og for å unngå kaos og rettslig tomrom, heter det.

HVA SKAL EN TRO?

Ovenstående er klipp fra henholdsvis AFTENPOSTEN og MORGENBLADET selvsamme dag! Det synes å være en viss forskjell i de to blads bedømmelse av samme situasjon, eller hva — ?

Franco hyldes i Barcelona

OG GJENTAR FORMELEN FRA 1942 OM FORENING AV DET NASJONALE OG DET SOSIALE

Vi hører stadig i norsk presse om hvor stor opposisjonen mot Franco er. Det har vi forresten hørt helt siden avslutningen av annen verdenskrig, men pussig nok har han likevel sittet trygt i sadelen hele tiden. Det er vel ønsket hos det gode norske nydemokrati som er far til disse evindelige «påvisninger».

Virkeligheten ser noe annerledes ut, noe norske turister i Spania sikkert kan bekrefte. For en tid siden besøkte Franco Barcelona — som den norske presse stadig forteller nærmest står på

revolusjonens rand. Han talte for et hav av mennesker i Palacio de los Deportes. Han sa bl. a.: «Dette er nøkkelen til vår politikk: å forene det nasjonale og det sosiale under ledelse av det åndelige.» Han gjentok da samme formel som han brukte i 1942 og dengang sa han også at bare Mussolini og Hitler hadde gjort det samme.

Fra spanske venner har vi fått oversendt et stort utvalg av avisklipp som forteller om den store oppslutning om statsjefen. Vi bringer ovenfor oppslaget til EL CORREO

RELATOR:

Små kulturportretter post mortem

v.

Finn Halvorsen

I høst har det vært en Hamsun-feber av slike dimensjoner at man uvilkarlig står litt uforstående hvis man lar tanken gå bare noen forholdsvis få år tilbake. I forbindelse med filmatiseringen av «Sult» skrek anmelderne over seg i begeistring for giganten, geniet og åndshøvdingen. Selv om filmen fikk mange lovord så hersket det henimot enighet om at opp mot mesterens uodelige verk kunne den ikke nå. Det var andre toner enn dengang de «gode» nordmenn forfulgte og ruinerte ham, ville ha ham erklært sinnssyk og helst ønsket hans samlede verker brent ved en autodafé på Stortorvet, dengang rampeguttene spente ben for den gamle, halvblinde dikter så han havnet hjelpelest i grøften.

Hva er nå grunnen til dagens nesten hysteriske lovprisninger? Anerkjennelse av hans storhet? Ja, men man må nok søke dypere ned. Ligger det ikke i alt dette også skamfullhet, anger over den gemene behandling av mesteren? Vi velger å tro det. Så dukker spørsmålet opp: hvis det forholder seg slik, er ikke denne angerinledning til en omvurdering av de propagandainnspiskete «sannheter»? Kan man ikke si at nå er snart angrefristen ute, nå er det på høy tid at man forsøker å gjøre iallfall litt godt igjen av alt det man har forbrutt mot nasjonal-sinnete nordmenn som gjorde en patriotisk innsats i en ulvetid. Det er ikke bare overfor Knut Hamsun man har behov for å angre. Det er så mange andre kunstnere, derav adskillige fremragende, som har krav på full oppreisning. Vi kunne nevne en lang rekke navn, men idag skal vi konsentrere oss om Finn Halvorsen.

Han begynte som journalist i Morgenposten hvor han noen år også fungerte som redaksjonssekretær. Allerede tidlig våknet hans interesse for teatret, og meget snart ble han en anerkjent og respektert teater- og littera-

CATALAN og vi bringer også et ganske spesielt og enestående bilde, som neppe er offentliggjort før. Det stammer fra v. Ribbentrops album og viser sammenkomsten mellom Hitler og Franco. Hvor vi har fått det fra skal være usagt.

turanmelder. Han var en dyktig avismann, og ledet sin redaksjonsstab med fast hånd. Det kan synes som en grotesk tilfeldighet at en av hans journalister het Fritz von der Lippe, den nåværende riksteatersjef, han om hvilken en kjent jøssing engang uttalte: «Han har Finn Halvorsens dårlige egenskaper, men mangler til gjengjeld alle hans mange gode.»

Journalistikken fører til alt bare man forlater den i tide, heter et kjent ord. Halvorsen ble trett av dagens evige kav og mas etter nyheter som var glemt like fort

som de ble trykt. Det brente en ild i ham som måtte ha utløsning. Det ble til debutboken «I skriftestolen» som kom ut i 1918. Da var han 25 år gammel.

Til en debut å være vakte boken adskillig oppsikt. Den var en ung manns lidenskapelige beklænnelser, skrevet med en hensynsløs oppriktighet som virket likefrem rystende på leseren.

Flere bøker fulgte, og med «Den kolde vår» i 1924 slo han definitivt igjennom. Her var en dikter som man så opp for og ventet seg meget av.

Så fulgte noen år som avis-korrespondent i Rom, og disse årene ble utslagsgivende. Han beundret Mussolinis mektige arbeide, hvordan han i løpet av få år hadde forvandlet Italia til en moderne stat. De gitarspillende, evig siestafylte italienerne måtte vise ro, orden og disiplin, egenskaper som man med noen rett hadde trodd var dem vesensfremmede.

Men enda mer avgjørende for hans utvikling ble hans kontakt med den katolske kirke. I katolisismen fant han seg til rette. Den, og kun den,

(Forts. side 6)

Efter at Norge ble sikret gjennom USA's NATO har vi som kjent fått den reneste inflasjonen når det gjelder generaler og andre høyere offiserer. De er da også trofaste og iberdige forsvarere av NATO og alt dens vesen. Men siden Erhard nu har fått en generalkrise på halsen kunne vi kanskje overlate noen av våre til det norske nydemokratis tyske venn Erhard. De vil sikkert kunne avfinne seg med litt av hvert også på en ny arbeidsplass og noe større savn vil det neppe bli her hjemme. Heller ikke noen svekkelse av «sikkerheten». Tegningen er hentet fra det flamske blad PALLIETERKE. I Belgia har en samme generalsoverfloden som her takket være NATO-utklekkingsanstalten.

Små kulturportretter -

(Forts. fra side 5.)

gled harmonisk inn i hans sterke religiøse trang. Han hadde den største respekt for Moderkirkens holdning og for dens konsekvente avvisning av det utall av religiøse sekter og avarter som var grodd opp etter Reformasjonen. Vi skulle tro at han med sorg ville ha sett på at tidens oppløsende krefter nå også har sneket seg inn i Romerkirken ved at de to siste paver har gått inn for alle slags kompromisser med religiøse avvikere.

Etter tilbakekomsten til Norge fortsatte han sin litterære virksomhet. Det kom nye verker. Dette er ikke stedet til noe forsøk på en inngående analyse av hans forfatterskap. Vi vil bare nevne den ureddhet med hvilken han tok opp emner som borgerskapet sto fremmede og fiendtlige overfor, hans inderlige medfølelse med mennesker som stillet seg utenfor det vanlige adferdsmønster. Vi tenker på hans skildring av «kikkeren», den foraktede voyeur. Kun en virkelig dikter kan formå i den grad å trenge inn til den tragedie som ligger i denne form for forstyrrelse i sinnet.

Hele tiden var han den skarpe teateranmelder. Hans anmeldelser var alltid båret av kjærlighet til teatret. Han tuktet ikke for å finne noe slags velbehag i «skjellsordenes lyrikk» som Dagblads-skriventene excellerte i. Var han streng, så lå det alltid vennlighet og forståelse bak. Hans anmeldelser i Aftenposten gjennom adskillige år hadde en slik kvalitet at hans etterfølger i etterkrigsårene, den tidligere ungnazisten Odd Stein-Andersen, han som bekjente sin evige troskap til Føreren, ikke når ham til knærne. Ved hans død ventet vi at avisen ville hylle sin fortjente medarbeider med noen vakre ord. Nei, det hadde den ikke råd til, den som ellers ødsler med panegyrikk på alle slags midelmådigheter og ubetydeligheter som befant seg på «den rette siden».

Men som Johan Hauge sa i en tale på Finn Halvorsens 50-årsdag: «Det er nå først og fremst dramatiker du er.»

Skuespill etter skuespill kom fra hans hånd, de aller fleste både betydelige og tankevekkende. Vi nevner «Diktator», «Hyklere», «Hvempesbolet» og «Abrahams offer».

Av disse raker «Abrahams offer» høyest. Det har dybde og hjertelag. Handlingen, som foregår i et prestehjem, er tragisk nok. Atmosfæren av hul gudelighet og døm-

mesyke kunne ha virket knugende hvis ikke scenene ble båret oppe av varme og menneskelighet som la et mildnende skjær over de dystre begivenheter. Nesten all diktning er på et eller annet vis selvbiografisk. Kan det tenkes at dette drama har sin basis i barndomserindringer? Hvis så, vil det forklare meget av dikterens egen skjebne. Stykket er glimrende teater og har roller som er rene ønskeoppgaver for skuespillerne. Det ble da også en avgjort suksess på Nationaltheatret. Men det var før krigen, dengang nordmenn stort sett var venner og godt forlikte. Under krigen fremførte teatersjef Gustav Berg-Jæger to av hans nyeste verker. Det var etter den uvettige brannstiftelsen på teatret, så det ene skuespill ble henvist til Edderkoppens lille scene, det annet til Det nye Teater. Vi er ennå ikke helt klar over hvorfor stykkene ikke virket. Skyldtes det skuespillerne? Det er nærliggende å tro at de ikke la den glød, entusiasme og overskudd i spillet som er nødvendig for at ethvert teaterstykke skal fenge publikum. I «Høyehall», som ble oppført på Det nye Teater, ble dessuten slutningsscenen ødelagt av et klosset scenearrangement. Igjen må en ha lov til å stille seg spørsmålet om alt gikk riktig for seg.

At Finn Halvorsen fant veien til Nasjonal Samling var like naturlig som at tirsdag følger etter mandag. For ham som så mange andre fedrelandskjærlige nordmenn var det den eneste vei å gå, den var så å si skjebnebestemt. At han ble sjef for Statens Teaterdirektorat var nærmest en selvfølge. Ingen var bedre kvalifisert enn han. Det var en både utsatt og farlig stilling. Først og fremst skulle han representere og verge norske interesser overfor okkupantene, men dertil måtte han også passe på at det ikke forekom ting som ergret og irriterte de fremmede altfor meget. Det siste var jo rent nasjonalt selvforsvar, men våre indre fiender utnyttet det mot ham og gjorde alt for å svekke hans posisjon. Man kan gråte blod over slik mangel på forstand. Var det ikke tyskerne vi alle sammen, hver på vår måte, skulle forsøke å verge oss mot og forsvare våre nasjonale interesser? Man var ofte fristet til å tro at for visse kretser gjaldt det aller mest å ødelegge NS og langt mindre å holde okkupantene fra livet.

Det er ingen grunn til å

tro at dikteren næret noen særlig kjærlighet til tyskerne. Tvert imot. Da minister Gudbrand Lunde i spissen for en norsk kulturdelegasjon skulle avlegge et besøk i Berlin, så holdt det hårdt å få Finn Halvorsen med, men til slutt lot han seg overtale. «Folk og Land» har tidligere omtalt den midtdag Joseph Goebbels holdt for delegatene, og hans lange, pralende, iskalde forelesning om den tyske nasjonalsosialisme ved kaffen etterpå, mens han ingensomhelst interesse viste for sine norske gjester og hva de representerte.

Et gammelt ord sier «Die Deutschen sind gute Soldaten, aber schlechte Diplomaten». Ja, det skal være visst. Hva kan de ikke av og til prestere av taktløshet? Vi har et ferskt eksempel på det da statsminister Ludwig Erhard under sitt Norgesbesøk i et forsøk på å smiske for den radikale pressen trakk en fleipete og pøbelaktig sammenligning mellom Quisling og den kommunistiske Walter Ulbricht.

Det er iallfall sikkert at Halvorsen var meget nedtrykt etter besøket hos Goebbels. Det lovet ikke godt, mente han. Mens de øvrige delegater avla en visitt i Verein ausländischer Presse foretok han en lang spasertur på egen hånd.

Da nordmennene vendte hjem til hotellet var Halvorsen der, og nå i ypperlig humør. Mens de andre ikke hadde sett annet enn mørklagte, triste og nesten mennesketomme gater hadde han hatt de selsomste opplevelser. Skjønne hurier hadde stått i dørene og lokket ham opp til eventyr som kunne få en «1001 natt» til å blekne.

De yngre i selskapet hørte på ham med åpen munn og mente nok at «den Finn Halvorsen var en aller helvetes kar». De eldre og mer livserfarne trakk på smilebåndet og var naturligvis klar over at han ikke hadde opplevet noesomhelst. Alt hadde skjedd i dikterens fruktbare fantasi.

Under det såkalte «retts»-oppgjør ble Finn Halvorsen reservert for den dommer som på folkemunne hadde fått navnet Erik Blødøks. Den fyrens domsavsigelser luktet det ssvovel av. (En kjent, ytterst harmløs lyriker «belønnet» han med 8 års fengsel!) Halvorsen ble igjen et typisk eksempel på syndebukkpolitikken. Hva i all verden kunne han for at uansvarlige elementer hadde satt opp de lett påvirkelige, uberegnelige skuespillere? Un-

der hans «retts»-sak ble sjøfelheten satt i system fra forfølgernes side. Det ble den jo i de aller fleste tilfeller, men når Erik Blødøks presiderte i «retten», så fantes det øyensynlig ikke grenser for hva man kunne tillate seg. Den dom fyren våget å avsi over den fine følsomme kunstner, 12 års fengsel, blir stående som en uavtvettelig skamplott, ikke for «forbryteren», men for ham på dommerseten og alt det han representerte.

Hvor de har vært flinke til å sverte oss, til i godtfolks bevissthet å gjøre endog de beste og mest elskelige mennesker om til sortsjelete slyngler. Det sier seg selv at vår dikter fikk sin fulle dosis av denne bitre jøssingmedisin. Dette med at «folk sier» blir visst heugende ved oss i denne generasjonen iallfall.

Engang under krigen var Halvorsen gjest ved et sølvbryllup. Utpå kvelden avla han et besøk ute i kjøkkenet og komplimenterte kokken med den gode mat hun hadde tryllet frem på et ikke altfor lovende grunnlag. Kokken og dikteren kom ut av det med hverandre på aller beste måte, og til slutt kunne hun ikke dy seg: «Folk sier De er en så fæl fyr, Halvorsen, men De er jo en pen mann, jo.»

«Ja, skulle jeg ikke være det da?»

Lenge etterpå fortalte kokken i det vide og brede at «Finn Halvorsen er den gildetste mann jeg har møtt».

I adskillige år kunne man på Oslos gater og streder iaktta en avdanket forhenværende skuespiller som praiet folk for penger. Det var først og fremst enhver som hadde en eller annen, selv den fjerneste, tilknytning til film og teater det gikk ut over, og for dem ble han en ren pest, men han unnså seg heller ikke for å plage villt fremmede mennesker. En dag hilste han på en eldre dame og lret av sin lekse om en fattig, ulykkelig kunstner som hun sikkert ville støtte med et lite lån. På klingende bergensk avslod damens henvendelsen. Betleeren var henrykt. «Hva er det jeg hører? De er også fra Bergen. Nei, så morsomt. Ja, gamle, kjære Bergen, De. De aner ikke hvilken lykke jeg mange ganger har gjort på vår nasjonale scene. «Flaggermusen» for eksempel...» Det endte med at damen ga ham 10 kroner.

Da Finn Halvorsen en av de første ganger var ute på gaten etter sin lange innesperring, ble han straks oppdaget av den fhv. skuespiller. Denne speidet først omhyggelig rundt til alle kanter, men da han ikke så noen

kjente nærmet han seg beslutsomt den forfulgte dikter: «Folk sier De er en så fæl fyr, Finn Halvorsen, men jeg sa til meg selv at jeg vil heve meg over denslags. Så skitt la gå, kan De låne meg 10 kroner?»

Som andre nasjonale kunstnere fikk vår dikter i årene etter krigen tømme bitterhetns og ydmygelsens kalk til bunns. Men han holdt hodet høyt. Hans sterke religiøse tro støttet ham, og han var en stadig gjest i Dominikanerkapellet i Neuberggaten.

En dag sent i august møtte vi ham. I samtalens løp bebreidet vi ham at han ikke hadde vært til stede ved begravelsen av en kjent kampefelle som var død kort tid i forveien.

Han svarte: «Ja, jeg er klar over at jeg burde ha vært der. Men neste gang lover jeg at jeg skal være til stede.»

Han holdt ord, og neste gang var han i høy grad til stede: ved sin egen begravelse noen få uker senere.

Et stort følge var med i gravferden. Dominikanerprest Messel holdt en gripende tale. Det var en tung stund da kisten ble senket ned i den kalde jord.

Atter hadde en av våre kulturpisser bukket under. Requiescat in pace!

Relator.

—o—

Sovjetsoldat -

(Forts. fra side 4.)

Deutschen Wehrmacht også i arbeidslivet. Vi var her blitt overbeviste om at tyskerne var redelige, veldisiplinerte og gode arbeidskamerater, og forsåvidt et godt eksempel på hvordan tysk kultur kunne presentere seg. Så var det påny å stille oss opp til marsj, for siste gang ut av Hestestallen med folkegrupper ordnet etter nasjonalitet på samme vis som når vi gikk frem og tilbake til arbeidsstedet ved stengruben. Nu befant vi oss igjen på vandring, men denne gang i motsatt retning og på samme vei som vi var kommet frem til hestestallen på Marsjen som ble ledet av tyve bevæpnede tyske soldater, virket like slitsom for oss som dengang vi var på veien fra bondegården til stengruben. Denne gang var det ikke sulten som plaget oss, for vi hadde fått med oss matvarer av tyskerne så vi skulle klare oss til vi kom frem til den første fangeleir, men den svære heten og tørsten som vi ikke kunne få læsket, gjorde det av med oss, så vi følte oss svake og utslitte.

—o—

Direktør Edquist - -

(Forts. fra side 1.)

derligt handhavende av juridiska maktmedel. Bonnierpressens hets drev menniskor av heder och ära i döden och i så stor tack har socialdemokratien alltsedan dess stått till finanshusen Bonnier och Wallenberg, att varje försök att på något sätt få till stånd en rättelse för bedragarna — men inte utav Ivar Kreuger — debenturesägare har stött på en mur av iskallt motstånd. I Sovjet och andra liknande länder ho oskyldigt dömda menniskor kunnat erhålla rehabilitering från domar under Stalins tid, men i vårt land fungerer fortfarande de makter som gjort, att bl. a. den engelska tidningen «Observer» kallat Sverige för världens mest storkapitalistiska land.

Som våre lesere kanskje vil være oppmerksomme på, så er det et intimt samarbeide mellom den svenske skandalavisen EXPRESSEN og det norske VERDENS GANG. Sistnevnte var da også en trofast våpendrager for sin svenske kollega under hele skandalaffæren og holdt fast ved kollegen til siste slutt. På bakgrunn av det kan det være av betydelig interesse å notere seg hva Edquist skriver om EXPRESSEN:

Som är allmänt bekant har kvällstidningen Expressen sedan länge — liksom huvudorganet Dagens Nyheter — bedrivit en våldsam kampanj mot kristna ideal samt mot socialdemokratien.

Genom att i tid och otid bruka ordet «nazist» samt genom att kalla kristna menniskor «nazister» önskar man bekämpa möjligheter till en verksam bojkott mot alla de alster, som nu i sin otuktiga fräckhet fritt spys ut över landet; månglarna till förtjänst och många föräldrar till ungdomar till stor sorg. Bonniers har tidigare bojkott i sorgligt minne och nu önskar man stämpa var och en som «nazist», som söker stoppa pornografivågen.

Genom åstadkommande av en panikprocess mot oförargliga ungdomar avsåg man, att en gång för alla skrämna de personer, som man frukta till overksamhet mot den slags liderlighet, vilken falskt benämnes frihet, men som endast syftar till ungdomens ökade promiskuitet. Man vet väl förtjänstmöjligheterna inom detta område — — —»

Edquist hevdeit ellers at EXPRESSENS aksjon tok sikte på å få tak i kompromitterende materiale i Carlbergstiftelsen mot socialdemokratene til bruk ved neste valg, idet Bonnier nu ønsker et politisk skifte igjen. Av-

døde ingeniør Carlberg hadde av historisk interesse samlet på denslags materiale fra tyve-, og tredveårene, og det fantes interessant materiale i Carlbergstiftelsen. Noe av det savnes efter EXPRESSENS «husundersøkelse». Er dette riktig, så er det jo tragikomisk å tenke på den rolle det norske ARBEIDERBLADET spilte når det gjaldt å støtte opp om hetsen og Bonnierorganet.

Ellers får EXPRESSENS «naziavslører» K. G. Michanek følgende omtale av Edquist under mottoet «Svinhugg går igjen»:

Litet porträtt av K. G. MICHANEK

Genom mitt sysslande med den s.k. «Lundahlaffären» upptogs min tid av kända skäl ej så litet av K. G. Michaneks påhitt. Utan att hänfälla till freudianism eller liknande har jag ej kunnat undanhålla misstanken att Michanek, som tidigare i sitt journalistiska liv aldrig visat någon antinazistisk tendens, hade något att dölja.

Jag har gått igenom hela Michaneks journalistiska produktion från 1938—1942. Längre tyckte jag det ej var någon idé, ty denne

föregivne nazistbekämpare kunde möjligen ha skrivit något mot nazisterna efter det stod klart att tyskarna skulle förlora kriget.

Som bekant var Michanek anställd i Stockholms-Tidningen ända från 1930—1962, då han inte längre «ansåg» sig kunna kvarstanna. Det var ju gunås LO, som köpte tidningen.

Några politiska samvetskvall under den tid den rent nazistiske d:r Börje Briloth m. fl. meningsfränder dirigerade tidningen synes Michanek ej haft. Han trivdes väl med den utpräglad antisemitiska linje, som ST företrädde.

Jag skall ge några exempel på vad som stod att läsa i ST under tiden Michanek var anställd där:

Den 29. mars 1938 hette det i ST i ett angrepp mot de judiska flyktingarna: «Att köra pack på porten kallas just nu för grymbet. Dörren skall ställas på vid gavel för vem, som vill klå oss.»

Hördes då Michanek protestera? Önskade Michanek då lämna tidningen för att han inte tyckte om dess politik?

«Ingalonda», som Michaneks vän och i Lundahlaffären förvirrade supporter, finske undersåten Rolle Stälström, brukar säga. Michanek arbetade träget vidare i doften av den bruna världen.

Bilde 3: Angis å forestille «Symbolen för de svenska nazisternas antisemitism: en arier krossar huvudet på en jude». Bildet er fotografert på Göran Granquists sommersted og derefter retursjert. Bildet forestiller i virkeligheten et eventyrmotiv i John Bauer-stil: jette i kamp med troll.

Den 5. november 1938 — tre dagar före den s. k. kristallnatten i Tyskland — stod i ST som svar på en artikel av Erik Lindorm följande att läsa: «Lindorm vill göra Sverige till ett litet Palestina, som skal utplundras och utsugas inifrån och förgiftas av juridisk hatpropaganda och förut vänliga grannar skola eggas till bitterhet emot oss. Det är så Lindorm vill ha det... Tjeckoslovakien har sina judiska emigranter att i hög grad tacka för att det gick landet, som det gick. Tyskarna kunde i längden inte tolerera detta «Lilla Palestina», som Tjeckoslovakien kallades i Berlin. Det måste bli ett slut, vilket det också blev. Men det hade inte behövt bli ett så katastrofalt slut, om inte dessa av glödande hat uppfanatiserade judar misslett press och politiker.»

Många ytterligare exempel skulle kunna nämnas.

Tror någon person att Michanek, som bär ett tjeckiskt namn, protesterade eller begärde sitt avsked. Sällan. Michanek arbetade envist vidare i bästa samförstånd med sina antisemitiska chefer och kamrater.

Men Michanek gjorde mer än att blott vara en tyst medlöpare. I en artikel den 25. september 1942 förfäktade han lämpligheten av att svenska soldater skulle fraternisera med de nazistiska soldaterna, som höll Norge besatt... «och varför skulle de inte göra det? De är ju bara soldater och kan i den egenskapen visa varandra inte bara den internationellt vedertagna militära hövlighet, som man får hoppas, att inte ens detta krig skall utplåna soldater emellan, utan också litet av den vänlighet, som gör det liksom litet lättare för individen, att fullgöra en tjänst, som han säkert helst skulle se förbytt i något annat. Man kan bjuda varann på en cigarett, prata om väder och vind och renar och fiske — och återgå till att vara soldater, som med hundraprocentig lojalitet fullgör sin plikt och utför sina ordrer.»

Vad Michanek här skrivit är exakt detsamma, som åtalade krigsförbrytare sagt. Man var bara soldat! Man lydde bara order! Man fullgjorde bara sin plikt med «hundraprocentig» lojalitet!

När Michanek 1942 sprang runt och bjöd tyska soldater i Norge på cigaretter och fraterniserade, följde han ST:s linje till punkt och pricka.

Det är alltså den mannen, som tjugo år efter krigsslutet plötsligt skulle uppträda såsom någon slags antinazistisk agent och avslöja «nazismen».

Det är den mannen, som tagit sig för att «avslöja» gamla, konservativt tyskvänliga grevar och officerare, som aldrig gjort något annat än trott väl om tyskarna och blivit lurade.

Det är den mannen, som israeliterna planterat en hedersskog åt i Israel.

När judarna likviderades i Polen och Ryssland knallade lille Michanek, som härstammade från det av tyskarna erövrade Tjeckoslovakien omkring vid norska

Månadsbladet FRIHUG

Frisinna helse-, tidtrøyt- og diskusjons-blad. Siste store opplysnings-emne: Quisling og rettsoppgjeret. Fylgjetong: Den spanande livssoga til Jack London, ill. og utarbeidd etter beste kjelder. Årspris kr. 20,—. Postgiro for bladp. 80 821. Utgjevar: Erling Seim, Kinn.

gränsen och var vänlig mot sine fäders fosterlands erövrare.

Det här berättade är den psykologiska bakgrunden till Michaneks senare beteendemönster, som även innefattar skapande av falsk bevisning mot en ung man, som var 7 år gammal, när Michanek ställde sig in med tyskarna och när Michanek utan någon protest tjänade under antisemiterna i ST.

Bild nr 1 angives föreställa hrr Michanek och Sjöquist i Carlbergs stiftelse.

Bilden är en förfälskning. Den är tagen i säkerhetstjänstens lokaler.

Bild nr 2 angives föreställa Björn Lundahl i Ku Klux Klan-kåpa.

Bilden är en förfälskning. Michanek har fotografert sin kumpan Göran Granquist.

Bild nr 3 angives föreställa «En arier krossade huvudet på en jude». Bilden är retuscherad och fotografert i Granquists sommarstuga. Bilden föreställer i själva verket ett sagomotiv i John Bauerstil: jätter och troll.

När Michanek och Sjöquist första gången besökte C. E. Carlbergs stiftelsens lokaler fanns ej några vapen där.

Det var Michanek, som anstiftade Granquist att bära dit vapnen.

Det var Michanek, som spelade «Arabisk excellens» vid ett av Granquists telefonsamtal med Lundahl.

Det var Michanek, som anstiftade Granquist att sätta upp ett «Nasserporträtt» i stiftelsens lokaler.

Michanek var med i Granquists stuga då man hämtade en s. k. nazistisk flagga, som sedermera fotograferades i stiftelsens kontor.

Vad jag här ovan angivit är tillräckligt som porträtt av Expressens stjärnreporter K. G. Michanek.

Det är den mannen, som talar om pressetik.

Det är den mannen, som är ordförande i Sveriges Journalistförbund.

Tillåtes han fortfara med den sysslan kan med fog sägas, att journalisterna har den ordförande de förtjänar.

KRISTNE VENNER

Har du lyst til å treffe gamle venner i et åpent miljø? — *Kristne Venner* møtes den første fredag hver måned i Collettsgate 43. Etter en tale er det bevertning og anledning til selskapielig samvær.

Møtetid kl. 19.30.

Til belysning - -

(Forts. fra side 2)

ningen av «Rio de Janeiro», noe som tilsynelatende ikke vakte særlig oppmerksomhet. Møtet var innkalt i anledning av den britiske mi- neutleggingen som ifølge vestmakt-diplomatenes opplysninger var foretatt tre steder. I Vestfjorden, ved Bud og ved Stadt. I virkeligheten var det bare blitt lagt ut miner i Vestfjorden. De to andre stedene var ren bløff! Under stortingsmøtet mottok Koht — ved 18-tiden — et telegram fra marineattachéen i London. Han hadde fått vite av admiral Phillips i den britiske marinestab, at tyske flåtestyrker var blitt observert utenfor Norges kyst med nordlig kurs.

Da Koht om kvelden den 8. april 1940 under Stortingsmøtet fikk det britiske varsel om at Narvik innen få timer kunne bli angrepet av tyske flåtestyrker, henvendte han seg straks til admiral Diesen som overvar debatten. Til ham hadde han sagt samme morgen, at de to norske panserskipene som lå på havnen i Narvik, skulle sette hardt mot hardt hvis britiske krigsskip som voktet minefeltet i Vestfjorden, gjorde forsøk på å ta de tyske malmbåtene i Narvik (?) Nå ble ordren endret til: «Skyt på tyskerne, ikke på engelskmennene. Et annet spørsmål som admiral Diesen allerede om formiddagen 8. april hadde brakt på bane overfor forsvarsministeren, Ljungberg, var utlegging av miner ved Bergen og i Oslofjorden. Men den sak ble utsatt til neste dag — —!

...Egentlig ble det ikke innført «skjerpet beredskap» for flåten. Admiral Diesen hadde måttet tåle bebreidel-

ser fra utenriksministeren da han et par ganger i løpet av vinteren på egen hånd hadde beordret skjerpet beredskap. Derfor ville Diesen ikke gjenta ordren nå. Men sjefen for Oslo-distriktet, admiral Smith-Johansen, ga på eget initiativ ordre til «skjerpet aktpågivenhet», og det ble — heldigvis — oppfattet som skjerpet beredskap.

Den våkne og handlekraftige generalstabsjef, oberst Hatledal, rente imidlertid hodet mot veggen i sine bestrebelse for å mobilisere hæren. Muren var forsvarsminister, statsråd Ljungberg, som også var offiser, men ikke av samme type som Hatledal. (Men hvem dirigerer Ljungberg — den tidligere overadjutant hos H VII? Vår bemerkning.) I dagene forut hadde Hatledal ivret for økt beredskap, men uten resultat. Og da han oppsøkte Ljungberg den 8. april om morgenen for å tilrå mobilisering, syntes statsråden at det var å gå for langt. Et par timer senere kom Hatledal tilbake, denne gang med kommanderende general, K. Låke, men de oppnådde ikke mer enn at forsvarsministeren ba dem komme med et overslag over hva det ville koste å kalle inn feltbrigadene i Sør-Norge — —!

Helt parodisk må generalstabsjefen ha følt det da han endelig ut på natten til den 9. april fikk ordre fra forsvarsministeren om å iverksette «stille mobilisering» dvs. innkallelse pr. post. Hans spontane svar var da også: «Er du gal?»

Så langt boken, som ikke forteller om Hatledals besøk hos Kongen, som bryskt avviste han da han krevde alminnelig mobilisering.

Nygaardsvold studerer situasjonen i 1940 — dessverre med lite hell!

OGSÅ ET RESULTAT!

Det har vært heller tynt med meldinger om de resultater de Gaulle oppnådde under sitt Sovjetbesøk, men nu forlyder det da endelig at han oppnådde løfte om en endring i det offisielle russiske konversasjonsleksikon. I dette har det hittil stått om de Gaulle at han er «katolsk fascist i den amerikanske kapitalens tjeneste».

*

Krigførings- - -

(Forts. fra side 4)

2) Nordafor denne grense blir alle hærstyrker (hær, luftvåpen, flåte) fra noen av de krigførende makter utenfor Norge trukket tilbake. Den norske regjering påtar seg å få tilsagn fra vestmaktene om at de for sin del vil sette denne tilbaketrekning i verk.

3) Den tyske riksregjering lover at den ikke skal gjøre noe krigstiltak mot den del av Norge som ligger nordafor den nevnte grense, og **den norske regjering lover det samme for landet sør for grensen.**

Som betryggelse for at denne avtale vil bli holdt, vil de to parter be den svenske regjering om å legge en hærstyrke på begge sider av denne grense og særlig i byen Narvik.

5) Grensen trekkes i overensstemmelse med den militære situasjon i dag med unntagelse av stillingen i Narvik og Ofoten. Grenselinjen kommer da til å følge fjorden Sørfolda og går fra bunnen av denne rett øst til den svenske grense.»

An m. :

Ifølge pkt. 2 må dette forslag på forhånd ha vært godkjent av den britiske regjering og dens allierte. Forslaget forutsetter medvirkning av den svenske regjering som forøvrig var primus motor i saken.

Av pkt. 3 fremgår at den norske regjering var villig til å fraskrive seg enhver rett til å delta i kamp for gjenerobring av den besatte del av Norge.

*

FOKORTELSER

«Justus Lex»: «Var Norge faktisk og rettslig i krig etter 10. juni 1940?» — J.L.

Undersøkelleskommisjonens innstilling, bind 2 — U.K. II.

Undersøkelleskommisjonens innstilling, bilag 2 — U.K. 2.

Stortingstidende — S.T.

—o—

ANTISEMITISME I USA

I «Mundo-Israelito» forteller Jacob Glattstein fra Buenos Aires at 30 prosent av amerikanerne er jødemotstandere og 3 prosent av befolkningen antisemitiske aktivister. Spesielt urolig føler beretteren seg over jødefiendtligheten også hos negerbefolkningen «for hvis rett så mange jødiske førere kjemper i første rekke».

*

NARKOTIKATRAFIKKEN

tar som kjent mer og mer overhånd i det Skandinavia som mer og mer går i moralsk oppløsning i nydemokratiet tøylessøse periode. Det er bare politiet og med det justisministeren som ikke ser skogen for bare trær. Rettsvesenet svikter naturligvis også på dette som på de fleste andre områder etter 1945. Til sammenligning med den «forståelsesfulle» behandling denslags forbrytere får i Norge, nevner vi at president Nasser i Egypt nylig har innført dødsstraff for innsmugling av narkotika. Kjøp og salg av narkotika straffes med livsvarig fengsel.

*

DAGENS TYSKLAND!

Første verdenskrigs store tyske feltherre var som kjent ved siden av Hindenburg general Ludendorff. I den anledning var det anbrakt en minnetavle over ham på muren til Tutzingerkirkegården hvor han er gravlagt. Den meget demokratiske og formodentlig lisensierte borgermester i Tutzing var imidlertid livende redd for at den avdøde generals demokratiske sinnelag ikke var helt i orden — han deltok jo bl. a. i Hitlerkupet i München i 1923 — og han lot skyndsomt minneplaten fjerne. Det er i sannhet en stolt og høyreist slekt som har makten i dagens Tyskland!

*

BOR-KOMOROVSKI DØD

Lederen av den polske undergrunnshær under annen verdenskrig, general Bor-Komorovski er død i eksil i London. Generalen ledet som kjent Warzavaopstanden i august 1944. Han ble ladet i stikken av de allierte som hadde tilskyndet ham til oppstanden og etter etpar måneders forløp måtte han kapitulere. Tyskerne gav ham forøvrig ærefulle vilkår trass i at det ikke dreiet seg om en folkerettslig hær. Det tyske fangenskap ombyttet han så med eksil i London etter

at Polens «hjelpere» overlot landet til Sovjet etter å ha startet verdenskrigen for dets skyld.

*

BOKSEREN LEIBRANDT DØD

Bokseren Robey Leibbrandt, som under 2. verdenskrig ble dømt til døden i Sør-Afrika for høyforræderi, er nylig død i Bloenfontain. Han ble benådet og løslatt i 1948. Leibbrandt bokset for Sør-Afrika under olympiaden i Berlin i 1936 og ble værende i Tyskland etter avslutningen av idrettslekene. Under annen verdenskrig ble han satt iland fra en tysk ubåt på den sørafrikanske kyst. Han ble imidlertid snart arrestert og dømt. (African Express.)

*

HITLER MIDT IMOT?

Det er DAGBLADET som i en overskrift forteller at den mangfoldige og nu halvkomunistiske tyske prest Martin Niemöller «talte Hitler midt imot». En får vel si at dette er en sannhet med sterke modifikasjoner. Niemöller, som begynte sin karriere som ubåtkaptein i første verdenskrig var som kjent medlem av DNSAP og stod på meget god fot med Hitler. Så god fot at da han under kirkestriden rotet seg opp i vanskeligheter ble han anbrakt i en konsentrasjonsleir i eget hus og under spesielle betingelser som Hitlers spesielle gjest. Da annen verdenskrig så tok til skrev han et forbitret brev til storadmiral Raeder og beklaget seg over at han ikke ble innkalt til marinetjeneste i «Hitlers krig». Men etter verdenskrigen har han jo utviklet seg raskt sammen med så mange andre tyskere.

—o—

FOLK OG LAND

Kierschowsgt. 5, Oslo 4
Telefon 37 76 96
Boks 3214 - Sagene

Ekspedisjonstid: Tirsdag til fredag fra kl. 10 til kl. 15. Mandag og lørdag holdes kontorene stengt.

Redaktør Melsom kan bare påregnes truffet etter forutgående avtale.

Abonnementspriser:

Kr. 40,— pr. år, kr. 20,— pr. halvår i Skandinavia
Utlandet kr. 25,— pr. halvår. I nøytralt omslag innenlands: Kr. 50,— pr. år, kr. 25,— pr. halvår.

Løssalg kr. 1,—.

Bruk postgirornr: 16 450.

Utgiver A/S Folk og Land

Viking Boktrykkeri